

Гульня як сродак фізічнага і інтэлектуальнага развіцця дзяцей

А. І. Смолік, Л. К. Кухта

У асноўнай і замежнай культуралогіі значнае месца займае гульнявая канцэпцыя культуры, паводле якой вытокі культурогенезісу неабходна шукаць у здольнасці чалавека да гульнявой дзейнасці. Ужо Ф. Шылер, зыходзячы з ідэі антычнага філосафа Платона аб гульнявым космасе, стварыў адносна разгорнутую тэорыю мастацтва як гульні. Да гульнявой праблемы не аднойчы ў сваіх працах звяртаўся І. Гадамер. У прыватнасці, ён аналізаваў гісторыю і культуру як своеасаблівую гульню ў стыхія мовы [1]. Завершанае афармленне канцэпцыя гульнявога генезісу культуры атрымала ў працах галандскага культуролога Й. Хейзінга, які лічыў, што чалавечая культура ўзнікае і разгортваецца ў гульні, носіць гульнявы характар. Гульня — не біялагічная, а сацыякультурная з’ява, якая аналізуецца на мове культуралагічнага мыслення. Важнейшыя віды першапачатковай дзейнасці чалавечага грамадства перапляталіся з гульнёй. Гульня, сцвярджаў Й. Хейзінга, хутчэй, чым праца, была фарміруючым элементам чалавечай культуры [2].

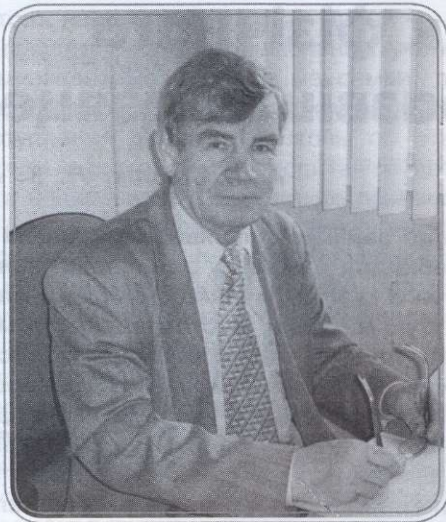
Вядомы еўрапейскі феноменалаг Е. Фінк таксама прытрымліваўся меркавання, што гульня пранізвае ўсе асноўныя феномены чалавечага быцця. Яна гэтак жа першасна, як праца, любоў, смерць. Гульня ахоплівае ўсё чалавечае жыццё да самых яго асноў, авалодвае ім і істотным чынам вызначае быццёны склад чалавека, а таксама спосаб разумення ім быцця. Менавіта таму Фінк узнікненне культуры звязваў з гульнёй. Без яе, сцвярджаў феноменалаг, чалавечае быццё ператварылася б у расліннае існаванне [3].

Выключную ролю гульні адзначалі і класікі сусветнай псіхалага-педагагічнай навукі: Л. С. Выгоцкі [4], К. Гроос [5], П. Ф. Лесгафт [6], К. Д. Ушыньскі [7], Ф. Фрэбэль [8] і іншыя. Яны адносілі гульню да аднаго з асноўных відаў дзейнасці, лічылі яе найважнейшым сродкам выхавання дзяцей, асабліва малодшага ўзросту. Так, П. Ф. Лесгафт разглядаў гульню як асобную форму адносінаў дзіцяці да навакольнага свету. К. Гроос, які грунтоўна даследаваў гульню жывёлы і чалавека, разумеў гульню як своеасаблівы практыкаванні, развіццё спадчынных інстынктаў і задаткаў і лічыў яе першапачатковай формай несвядомага самавыхавання. Пазней сваю тэорыю ён дапоўніў вучэннем аб гульні як катарсісе (ачышчэнні).

Значнае месца займае гульня ў педагагічнай спадчыне беларускага паэта, празаіка, драматурга, перакладчыка Івана Казіміравіча Кандрацьева (1849—1904). Літаратурная творчасць нашага суайчынніка толькі пачынае даследавацца. Першыя крокі на гэтым шляху дазволілі выявіць у яго спадчыне грунтоўны

пласт дыдактычных прац. На працягу ўсёй літаратурнай дзейнасці І. К. Кандрацьеў шмат і з натхненнем пісаў для дзяцей. Письменнікам створана вялікая колькасць празаічных і паэтычных твораў для юных чытачоў. Апаваданні і вершы для дзяцей склалі асобны зборнік «Залатая струна», папулярным у свой час было апаваданне «Стёпка-растрэпка», у якім у гумарыстычнай форме расказваецца аб паходжанні маленькага свавольніка.

Сачыняў і апрацоўваў І. К. Кандрацьеў казкі. Шырока распаўсюджанымі да нашага часу з’яўляюцца апрацаваныя ім вершаваныя народныя казкі «Снегурочка» і «Сівка-Бурка, вешая каурка». Дайшоў да сучаснага чытача і зборнік «Русские народные былины», выдадзены ў 1884 годзе. Іван Казіміравіч уключыў у зборнік папулярныя сярод дзяцей быліны пра волатаў Чурылу, Іллю Мурамца, рускага асілка Кажамяку, баярына Калаварота, наўгародскага купца Садко. Значны інтарэс для экалагічнага выхавання мае кніга для першапачатковага чытання «В дружбе с природой». Творца разглядаў чытанне мастацкіх твораў як найважнейшы элемент выхавання падростаючага пакалення. Аналіз зместу кандрацьеўскай дзіцячай літаратуры сведчыць: письменнік быў перакананы, што эфектыўнасць працэсу навучання чытанню ў многім залежыць не толькі ад спосабу чытання, але і ад матэрыялу. Наш суайчыннік патрабавальна адносіўся да падбору тэкстаў, прапаноўваемых дзецям для чытання. Кандрацьевым складзены некалькі кніжак для пачатковага навучання. У фондах Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі як рарытэт

Аляксандр Іванавіч Смолік,
доктар культуралогіі, прафесар,
загадчык кафедры культуралогіі
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
культуры і мастацтваў

захоўваецца кніжка для першапачатковага чытання «Искра Божья». У мастацкіх творах, вучэбнай літаратуры, займальных дапаможніках для дзяцей творца паўстае перад намі не толькі як майстар слова, але і перш за ўсё як чалавек, якога хвалюе лёс падростаючага пакалення, які шчыра імкнецца да таго, каб дзеці выраслі адукаванымі, выхаванымі, духоўна багатымі. У тэкстах дзіцячых твораў выразна адчуваецца абвостраная цікавасць да асобы дзіцяці, яго ўнутранага свету, паважлівыя адносіны да дзяцінства, якія сталі дамінантай мастацкай творчасці І. Кандрацьева.

У апошні наш візіт у Дзяржаўную Расійскую бібліятэку нам пашчасціла адшукаць яшчэ адну цікавую невядомую працу І. Кандрацьева, прысвечаную дзецям. На паліцах бібліятэкі сярод рарытэтаў захоўваецца прыжыццёвае выданне кнігі нашага суайчынніка «Дом и на воздухе» [9], якая стала вынікам шматгадовай працы па зборы і сістэматызацыі традыцыйных славянскіх гульняў для дзяцей. Дадзены аб'ёмны фаліант пабачыў свет у 1894 годзе і пазней не аднойчы перавыдаваўся. У яго ўключаны амаль усе вядомыя на той час гульні і забавы для дзяцей, якія былі створаны славянскімі народамі ў працэсе культурогенезу. Письменнік сістэматызаваў гульні ў адпаведнасці з дзіцячым узростам, уплывам, які аказваюць яны на развіццё

тых альбо іншых бакоў асобы дзіцяці. Гульні аўтарам зборніка падзелены на тры катэгорыі: рухавыя, якія праводзяцца пераважна на паветры; дыдактычныя, якія разлічаны ў асноўным на падлеткаў; гульні па метадазе Ф. Фрэбеля. У прадмове да зборніка і шматлікіх каментарыях І. К. Кандрацьеў выказаў свае адносіны да гульні. Творца разглядаў яе як эфектыўны сродак фізічнага і разумовага развіцця падростаючага пакалення. Так, ён адзначаў: «...Помимо того, что игры служат детям забавой, они, в то же время, могут развивать детей как физически, так и нравственно, и игры всегда будут привлекать детей, потому что они доставляют им движение, занятие для ума, подражание взрослым и веселье» [9, с. 5].

У першай частцы зборніка дзецям рэкамендуецца рухавыя гульні ад самых простых да складаных, якія разлічаны як на дзяцей малодшага ўзросту, так і на падлеткаў. Сярод іх шмат прадметных гульняў, у працэсе якіх іх удзельнікі засвойваюць розныя спосабы выкарыстання прадметаў: разнастайныя гульні з мячом («Лапта», «Мячом у чарадкі», «Лягучы мяч», «Калодка», «Лункі», «Бабкі» і інш.), з абручом, каменьчыкамі і г. д.

І. К. Кандрацьеў сабраў у першым раздзеле шмат так званых рухавых ролевых гульняў, якія шырока выкарыстоўваліся ўсходнімі славянскімі народамі. Яны больш складаныя і разлічаны на дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту і падлеткаў, сюжэты іх таксама больш разнастайныя.

Сучасным школьнікам даводзіцца шмат часу праводзіць за партай у школе, дома за пісьмовым сталом пры выкананні хатніх заданняў. Таму рухомыя гульні на паветры з'яўляюцца неад'емным сродкам фізічнага развіцця і ўмацавання здароўя вучняў. У гульнях такога кшталту ёсць роля альбо некалькі роляў, правілы і гульнявая сітуацыя, на першым плане — узнаўленне пэўных рыс характару, уласцівых ствараемаму вобразу. Ролевыя гульні ў асноўным камандныя, калектыўныя, у іх удзельнічаюць шмат дзяцей. Напрыклад, гульня «Вялікі мяч» разлічана на 12 чалавек. Калектыўнымі з'яўляюцца гульні «Коршун», «Воўк і авечкі», «Сцеражыся» і інш. Так, удзельнікі гульні «Коршун» выконваюць ролі драпежнай птушкі, куранят і квактухі. Коршун імкнецца схопіць куранятак, тыя бягуць да квактухі, а апошняя змагаецца з драпежнікам. На думку аўтара зборніка, у працэсе ролевых гульняў фарміруюцца важнейшыя якасці асобы дзіцяці: практычнае за-

сваенне правілаў паводзін, уменне падначальваць асабістыя інтарэсы патрабаванням калектыву, развіваюцца валявыя формы і ўменні стрымліваць свае дзеянні. Пазітыўна разглядаемыя гульні ўплываюць на нервовую, мышачную і дыхальную сістэмы дзіцячага арганізма, узмацняюць абмен рэчываў і ўмацоўваюць сэрца і лёгкія. «...Игры в мяч, — піша І. К. Кандрацьеў, — принадлежат к лучшим гимнастическим упражнениям: они доставляют много движений, дают телу гибкость, выносливость, силу и ловкость» [9, с. 7]. Сучасныя лагапеды сцвярджаюць, што кінетычныя ролевыя гульні таксама станюцца ўплываюць на развіццё мовы і мыслення.

Зборнік «Добра и на воздухе» адметны тым, што ў ім, акрамя апісання гульні, даецца яе гісторыя, тлумачыцца этымалогія назвы, падрабязна апісваюцца правілы. Так, па меркаванні І. К. Кандрацьева, назва гульні «Лапта» паходзіць ад драўлянай лапаты, якую спачатку выкарыстоўвалі як сродак падкідвання мяча. Пазней яе замянілі палкай спецыяльнай формы. Дарэчы, тут жа пісьменнік апісвае памеры гэтай лапаты, яе форму, матэрыялы, з якіх яна выраблялася. Гісторыю гульні «Бабкі», «Вялікі мяч», «Шашкі», «Шахматы», «Карты» і інш. педагог прасочвае ад старажытных часоў. Так, узнікненне шахмат ён адносіць да VI стагоддзя.

Па меркаванні нашага славутага сучасніка, гульня павінна прыносіць яе ўдзельнікам пачуццё задавальнення і павышаны эмацыянальны тонус, развіваць эстэтычны густ. У сувязі з гэтым І. К. Кандрацьеў уключаў у зборнік шмат карагодных гульні, якія сфарміраваліся ў народнай культуры славян. Для іх характэрны жартоўныя песенныя мелодыі, лёгкія і хуткія рухі. Усё гэта разам выклікае сапраўдную і жывую веселасць. «... Шутливая веселость, движение, разнообразие, — адзначае пісьменнік, — вот вся поэзия хороводных игр» [9, с. 75]. Такія гульні, як «Авёс», «Качар», «Проса сеяць», «Заінька», «Верабейчык» і інш. спалучаюць у сабе элементы народнага танца і песні. У тэксце зборніка прыводзіцца шмат узораў народна-песеннай творчасці. Так, гульня «Расце мак» суправаджаецца народнай песняй:

Ай, на горе мак, мак,
Под горою бел, бел!
Ах, вы маки, маковочки,
Золотые головочки!
Станьте вы в ряд:
Спросим-те про мак [9, с. 82].

Праз такія гульні дзеці без прымусу засвойваюць фальклорнае мастацтва, далучаюцца да прыгожага.

У другую частку зборніка І. К. Кандрацьеў уключаў дыдактычныя гульні, якія прызначаны для школьнікаў сярэдняга і старэйшага ўзросту. На думку пісьменніка, мэта такіх гульні — развіццё пазнаваўчай дзейнасці дзяцей, іх памяці і ўважлівасці. Большасць дыдактычных гульні адносяцца да настольных і праводзяцца ў дамашніх умовах. Разумовае выхаванне ажыццяўляецца ў працэсе гульні-загадка, гульні-шарад, гульні-задач, фантаў, гульні-фокусаў і інш. Іх у зборніку налічваецца некалькі соцень. Вялікую ролю ў развіцці разумовых здольнасцей школьнікаў, лічыў Іван Казіміравіч, адыгрываюць шахматы, шашкі і нават карты. Аўтар зборніка тлумачыць, што народныя простыя картчныя гульні не шкодныя для дзяцей. Яны, наадварот, карысныя, бо прывучаюць мысліць, дзеці ў працэсе картчнай гульні кіруюцца не інтарэсам, а самалюбствам. «...Опасаясь потерять себя во мнении взрослых, — піша І. К. Кандрацьеў, — они напрягают все свои умственные способности, чтобы разыграть игру хорошо и даже выиграть, а если нет, то не заслужить упрека в небрежности или несообразительности» [9, с. 217].

Асобна ў зборніку вылучаны гульні па метадазе нямецкага педагога Ф. Фрэбеля, які стварыў арыгінальную сістэму дашкольнага выхавання. Згодна з яго поглядамі, дашкольнікі павінны развівацца фізічна, знаёміцца з людзьмі і прыродай, рыхтавацца да паступлення ў школу. У яго канцэпцыі важная роля адводзіцца гульні. Асаблівасцю дзіцячай гульні з'яўляецца ўдзел у ёй дарослых. Педагогам было заўважана, што дзецям падабаецца, калі з імі гуляюць дарослыя, якія могуць унесці ў гульню больш разнастайнасці і цікавасці. Праз гульню дарослыя могуць без прымусу дапамагчы дзецям засвоіць неабходную суму ведаў, развіць мысленне, набыць уменні і навыкі. За аснову ў гульні па метадазе Ф. Фрэбеля ўзяты прынцып канструявання. Іх зместам з'яўляецца зборка розных знаёмых дзецям аб'ектаў з гульнівых матэрыялаў з дапамогай канструявання. Так, І. К. Кандрацьеў прапаноўвае дзецям разам з дарослымі збудаваць з кубікаў дом, выкладзі калечкамі, каляровымі чатырохкутнікамі падлогу, двор, сцяжынку ў сад, крыж і інш. Шэраг гульні прадугледжваюць лепку з гліны, вырабы з сасновай кары, саломкі і іншых матэрыялаў. Педагог быў перакананы, што

такі від творчасці выходзіць мастацкі густ і выяўленчыя здольнасці, развівае мысленне, вакамер і каардынацыю рухаў.

У традыцыйнай культуры славянскіх супольнасцей шырока распаўсюджаным было лато. І. К. Кандрацьеў перапрацаваў звычайнае лато ў інтэлектуальную дзіцячую гульню, якая садзейнічае разумоваму выхаванню. У 1897 годзе выйшла ў свет яго дыдактычная праца «Лато племён і народаў» [10], якая неаднаразова перадавалася ў XX стагоддзі. Гэта своеасаблівая этнаграфічная гульня для школьнікаў, мэтай якой з'яўляецца развіццё іх пазнаваўчых інтарэсаў і замацаванне ведаў па гісторыі і геаграфіі, атрыманых у школе. Ад звычайнага лато яна адрозніваецца тым, што замест нумароў на кожнай картцы змешчаны выявы 12 прадстаўнікоў народаў свету. Фішкі заменены білецікамі, на якіх таксама надрукаваны назвы якіх-небудзь этнасаў. Падчас гульні яе ўдзельнікі выцягваюць білецікі і распавядаюць пра 12 народаў, назвы якіх указаны на білеціку і выявы якіх змешчаны на адпаведнай картцы. Усяго на картках лато і білеціках указаны 144 прадстаўнікі розных народаў свету. У тэксце, які суправаджае карткі і білецікі, утрымліваецца інфармацыя аб месцы пражывання таго альбо іншага этнасу, яго характары, побыце, асаблівасцях мовы, адзення, рэлігіі. Так, аб японцах І. К. Кандрацьеў паведамляе дзецям наступнае: «...Японія размешчана ў Восточнай Азіі. Там жыве 70 млн насельніцтва. Госпадаруючая рэлігія — будызм і сінтаізм. Палітычная ўлада прадстаўлена канстытуцыйнай манархіяй. Японцы любазнатальны, спосібны і трудолюбивы. Асноўныя віды занятых — земледеліе і прамысловасць. Воспітанне дзяцей доведзена да абразца. Дзяцей любяць. У краіне няма неграмотных. Дамашняе жыццё японцаў своеобразна і арыгінальна. Яны — любіць пражываць шумна і арыгінальна, большыя любіць вулічных прадстаўніц» [10, с. 36—37]. Прыкладна па такім узору даецца апісанне і іншых этнасаў. Пераможцам у лато становіцца той удзельнік, які найбольш поўна апісаў 12 этнасаў, што ўказаны на білеціку і адпаведнай картцы.

Аналіз ведаў традыцыйных гульняў, сабраных у кандрацьеўскім зборніку, стаў падставой для пошуку адказу на пытанне «Якім гульням у наш час аддаюць перавагу дзеці і падлеткі? Колькі часу яны гуляюць на паветры?». Даследаванне паказала, што падрастаючае пакаленне зусім не знаёма з традыцыйнымі

Людміла Канстанцінаўна Кухта,
кандыдат культуралогіі, дацэнт кафедры
культуралогіі Беларускага дзяржаўнага
ўніверсітэта культуры і мастацтваў

гульнямі. Іх замянілі камп'ютарныя гульні. Большасць дзяцей і падлеткаў праводзіць за камп'ютарам велізарную колькасць часу, не заўважаючы нічога вакол сябе. Камп'ютар замяніў ім стасункі з сябрамі, заняткі ў гуртках па інтарэсах і проста скараціў час на падрыхтоўку хатніх заданняў. Бацькі нярэдка цэлы дзень знаходзяцца на працы і не могуць кантраляваць час, праведзены дзецьмі за камп'ютарам, і гульні, якімі захапляюцца яны.

У навуковых працах, якія прысвечаны ўплыву камп'ютарных гульняў на фізічнае і інтэлектуальнае развіццё дзяцей, адзначаецца, што часта камп'ютар негатыўна ўплывае на псіхіку падлеткаў. Дзеці, якія шмат часу аддаюць камп'ютарным гульням, не здольны пераключацца на іншыя віды дзейнасці, у іх назіраюцца моцная фізіялагічная ўзбуджальнасць, пагаршэнне зроку, агрэсіўнасць, збядненне эмацыянальнай сферы, паколькі ігрок, які імкнецца перамагчы, павінен пастаянна стрымліваць свае пачуцці і заставацца спакойным. У якасці негатыўных наступстваў камп'ютарных гульняў называюцца звужэнне кола інтарэсаў падлеткаў, імкненне да стварэння ўласнага свету, адыход ад рэальнасці, а таксама ізаляцыя і складанасці ў міжсабовых кантактах. У той жа час менавіта стасункі для падлеткаў служаць галоўным сродкам развіцця асобы. Большасць гульняў створаны па тыпе спаборніцтва карыстальніка з камп'ютарам, практычна адсутнічаюць гульні, якія разлічаны на калектыўныя дзеянні.

Такім чынам, падростаючае пакаленне XXI стагоддзя пазбаўлена каштоўнасцей традыцыйных народных гульняў, якія адбіраліся тысячагоддзямі, правяраны не адным пакаленнем нашых продкаў, садзейнічалі фізічнаму, інтэлектуальнаму і духоўнаму развіццю асобы. Думаецца, наспела неабходнасць рэвіталізацыі

традыцыйных гульняў, іх мадэрнізацыі, спалучэння іх зместу з камп'ютарнымі тэхналогіямі. І сабраныя І. К. Кандрацэвым разнастайныя па змесце і форме гульні мінулых стагоддзяў могуць быць эфектыўна выкарыстаны ў гэтай справе.

Спіс цытаваных крыніц

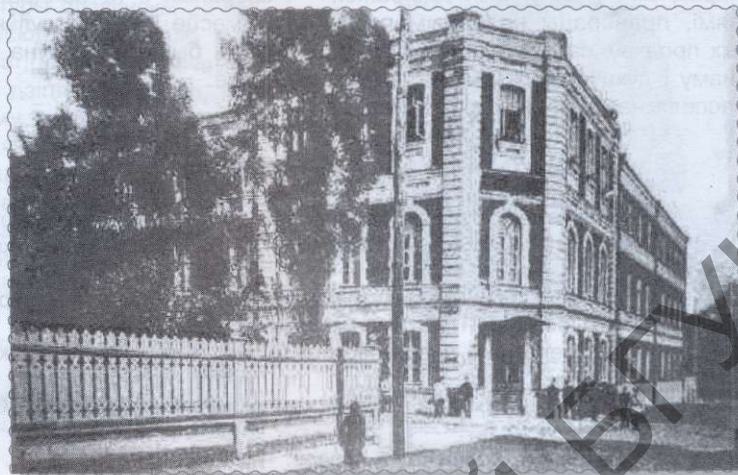
1. Гадамер, И. Диалектическая этика Платона: феноменологическая интерпретация «Филеба» / И. Гадамер; пер. с нем. и предисл. О. А. Коваль. — СПб. : С./Петербургское философское о-во, 2005. — 225 с.
2. Хейзинга, Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня / Й. Хейзинга; пер. с нидерланд. и примеч. В. В. Ошиса. — М.: Прогресс; Прогресс-Академия, 1992. — 464 с.
3. Финк, Е. Основные феномены человеческого бытия: Проблемы человека в западной философии / Е. Финк. — М., 1988. — 45 с.
4. Выготский, Л. С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка / Л. С. Выготский // Вопросы психологии. — 1966. — № 6.
5. Гроос, К. Душевная жизнь ребёнка / К. Гроос. — Киев, 1915. — 237 с.
6. Лесгафт, П. Ф. Приготовление учителей гимнастики в государствах Западной Европы / П. Ф. Лесгафт. — СПб.: Тип. В. С. Балашова. — 379 с.
7. Ушинский, К. Д. Детский мир: Для детей, родителей и педагогов: в 2 ч. / К. Д. Ушинский. — М. : Лествица, 2000. — 193 с.
8. Фребель, Ф. Воспитание человека / Ф. Фребель // «Kommt last uns unsern Kindern leben» / Н. Gunter u. Н. Kopig. — Берлин : Издательство К., 1982. — Т. 11. — 23 с.
9. Кондратьев, И. К. Дома и на воздухе: Дет. игры и забавы: в 3 ч.: ил. изд. / И. К. Кондратьев. — М. : П. П. Щеглов, 1894. — 267 с.
10. Кондратьев, И. К. Лото племён и народов: Этногр. игра для детей, состоящая из 12 карт со 144 назв. различ. племён и народов с описанием их быта, нравов, обычаев и религии / И. К. Кондратьев. — М. : Тип. Вильде, 1897. — 72 с.

Іван Казіміравіч (Кузьміч) Кандрацэў — беларускі і рускі паэт, празаік, драматург, перакладчык. Нарадзіўся 9 (21) ліпеня 1849 г. у сяле Каловічы Вілейскага ўезда Віленскай губерні ў беднай сялянскай сям'і. Вучыўся ў Смаленскай школе ваенных кантаністаў (1856–1858), затым у фельчарскай школе пры Пецярбургскай медыка-хірургічнай акадэміі. У сярэдзіне 1860-х гадоў пераехаў у Вільню, нейкі час працаваў у канцэлярыі папчыцеля Віленскай вучэбнай акругі. Захапляўся тэатрам, паэзіяй. Выконваў асобныя ролі ў Віленскім тэатры.

У 1868 г. у «Віленскім весніку» быў апублікаваны першы верш І. К. Кандрацэва «Вільня 22-га кастрычніка 1868 г.». Праз паўгода там жа надрукаваны верш «Прачысценская царква». У наступным годзе «Віленскі веснік» змяшчае на сваіх старонках яшчэ некалькі вершаў маладога паэта («Вільня», «3 кожным годам у краі нашым...», «19 лютага», «3 натуры»).

Іван Казіміравіч Кандрацэў
(1849–1904)

Будынак Пецярбургскай медыка-хірургічнай акадэміі,
у фельчарскай школе якой вучыўся І. К. Кандрацьеў

Спрабуе сябе Іван Кандрацьеў і ў якасці драматурга. У 1872 годзе ў Расіі камісіяй апекі аб рабочых і рамесніках праводзіўся конкурс п'ес для народных тэатраў, у якім удзельнічаў і наш суайчыннік. Па выніках конкурсу яго гістарычная драма «На Паволжы» была прызнана лепшай, а яе аўтару быў прысуджаны Вялікі залаты медаль.

І. К. Кандрацьеў застаецца ў Маскве, працуе адначасова ў некалькіх рэдакцыях часопісаў і газет, выконваючы абавязкі сакратара. У 1878–1883 гадах з'яўляецца загадчыкам аб'яднанай рэдакцыі часопісаў «Свет и тени» і «Мирской толк», дзе рэгулярна публікуе свае разнажанравыя творы. Друкуецца таксама і ў мностве іншых перыядычных выданняў. Наш суайчыннік становіцца актыўным удзельнікам літаратурна-музычнага гуртка, які стварыў Іван Сурыкаў для пісьменнікаў-самавучак з народа. У праграмным для гэтага гуртка зборніку «Світанак» у 1872 годзе надрукаваны шэраг кандрацьеўскіх паэтычных і пражайтных твораў. Паэтычныя творы І. К. Кандрацьева склалі два зборнікі – «Думы и были» (1884) і «Под шум дубрав» (1897). Паэтам створаны таксама больш буйныя паэтычныя творы. Яго сучаснікі пазітыўна адгукнуліся на паэмы «Полтавская певунья» (1876) і «Альманзор».

Нашым суайчыннікам напісаны добра вядомыя і любімыя народамі Беларусі і Расіі песні «По диким степям Забайкалья», «Чудо-гусли», «Сила песни», «Свирель», «То песни родины моей...», «Достался жребий мне святой...», «Черноброва краса Дуся...» і інш.

Паэт займаўся таксама перакладамі твораў слаўтых еўрапейскіх аўтараў. Найбольш удалымі лічацца яго пераклады твораў Дж. Байрана, І. В. Гётэ, Г. Гейнэ, В. Гюго, Ф. Копэ, Л. Камаэнса, Петрарка, Л. Уланда.

З-пад кандрацьеўскага пера выйшла мноства шырока вядомых да нашага часу гістарычных раманаў: «Гуны», «Драма на Лубянцы», «Салтычыха». Апошні твор перавыдаваўся 5 (!) разоў.

Дом на вул. Каланчэўскай у г. Маскве,
дзе знаходзілася кватэра І. К. Кандрацьева

І. К. Кандрацьеў з'яўляецца аўтарам 700-старонкавага нарыса «Седая старина Москвы», які вялікімі тыражамі перыядычна выдаецца і ў нашы дні (1999, 2006, 2008). Нашым суайчыннікам напісаны і гістарычны даведнік «Маскоўскі Крэмль».

Сябраваў пісьменнік з А. Саўрасавым, І. Левітанам, Антонам, Міхаілам і Мікалаем Чэхавымі, І. Сурыкавым, М. Успенскім, Ф. Няфёдавым, І. Белавусавым, Ул. Гіляроўскім.

Творчы і жыццёвы шлях І. К. Кандрацьева трагічна перарваўся 19 мая (1 чэрвеня) 1904 г.